

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

III. Qua ratione res creatæ subijciantur diuinæ Prouidentiaë, an omnia immediate, ac etiam veluti subiecta quædam, aut termini, seu effectus diuinæ Prouidentiaë.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

sanctuarium Dei, & intelligam in novissimis eorum. Per-
runtamen propter dolo posuisti eis, deieci si eos, dum alle-
uarentur. Et Iob cit. cap. 21. v. 13. ad eandem diffi-
cultatem respondens ait: Ducunt in bonis dies suos, &
in puncto ad inferna descendunt. Et rursum v. 30. Quia
in diem perditionis servatur malus, & ad die furoris du-
cetur. Eodem modo cum Ierem. 12. v. 1. dictum es-
set, Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus,
qui operantur iniquitatem &c. mox ibidem v. 3. sub-
iungitur: Congrega eos sicut gregem ad victimam, &c.

14

Secundo magnum simul hac re præstatur benefi-
cium bonis. Primo enim temporalibus eius modi fla-
gellis expiantur illorum peccata, ne grauius in alte-
ra vita puniantur. Vt in Dauide accidit ob adulte-
rium à Deo castigatur. Secundo, pravi habitus vitio-
rum purgantur. Psal. 138. v. 23. Proba me Deus, &
scito cor meum, interroga me & cognosce semitas meas. Et
vide: via iniquitatis in me est, & deduc me in via aeter-
na. Tertio, virtus illorum probatur, exercetur, ac
perficitur. Iud. 3. v. 1. He sunt gentes, quas Dominus de-
reliquit, ut erudiret in eis Israel &c. ut haberent con-
suetudinem patiendi. Et psal. 25. v. 2. Proba me Domine
& tenta me, ut erenes meos, & cor meum. Equus gene-
rosus quotidie exercetur ad pugnam: & si in stabu-
lo diu otiosus delitescat, perit. Quarto, ab amore hu-
ius vite refrenantur, ne forte ita delectentur via, vt
obliuiscantur patriæ. Vnde S. Gregorius lib. 23. Mo-
ral. cap. 24. Vita quippe est, inquit, vita præsens, qua ad
patriam tendimus, & idcirco hic occulto iudicio frequenti
perurbatone conterimur, ne viam pro patriâ diligamus.
&c. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mi-
di iter asperum facit, ne dum quæq; via præsentis requie
quasi via amantate passitur, magis eum diu pergere, quã
citius peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obli-
uiscatur quod desiderabat in patriâ. Quinto ad Deum
ardentius quærendum compelluntur. Psal. 15. v. 4.
Multiplicata sunt infirmitates eorum, postea accelerauerit.
Sexto præmium eorum in altera vita conferendum
his flagellis augetur. 2. Cor. 4. v. 17. Momentaneum &
leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate aeter-
næ gloriæ pondus operatur in nobis. Septimo solatijs
spiritualibus etiam in hac vita digniores redduntur.
Apoc. 2. v. 17. Vincenti dabo manna absconditum.

15

Et propter hæc Christus ad Apostolos ait Matt. 5.
v. 11. Beati estis (nimirum etiam in hac vita) cum ma-
ledixerint vobis homines &c. Gaudete & exultate, quo-
niam merces vestra copiosa est in caelis. Et Apostolus Ia-
cobus cap. 1. v. 1. Omne gaudium existimate fratres mei,
cum in tentationes variis incideritis: scientes quod proba-
tio fidei vestra patientiam operatur, Patientia autem opus
perfectum habet. Et Rom. 5. v. 3. Non solum autem, sed
& gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio
patientiam operatur, patientia autem probationem; proba-
tio vero spes, spes autem non confundit. Plura de his re-
bus disserunt S. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 13. &
14. S. Gregorius lib. 23. Moral. cap. 15. S. Damasce-
nus lib. 2. fid. orth. cap. 29. & S. Augustinus lib. 1. de
ciuit. cap. 8. vbi inter alia: Placuit, inquit, diuine pro-
uidentiæ præparare in posterum (non in hac vita) bona
iustis, quibus non fruuntur iniusti; & mala impijs, qui-
bus non exercitiabuntur boni. Ista vero temporalia bona &
mala (huius vite) vtriusq; valuit esse communia; vt nec bo-
na cupidius appetantur, quæ mali quoq; habere cernun-
tur; nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumq;

afficiuntur. Et infra addit, temporalibus huius vitæ
flagellis bonos proari, purificari, eliquari; malos damna-
ri, vastari, & exterminari &c. Pluribus de hac re dif-
ferui in Amuleto Castrensi cap. 7. & 8. Aliæ obie-
ctiones contra diuinam prouidentiam partim solu-
tæ sunt supra quæst. 8. de scientia Dei; partim hic
dub. vlt. dissolventur.

DVBIUM III.

*Quaratione res creata subiiciantur
diuinæ Prouidentia; an om-
nia immediatè; an etiam veluti
subiecta quadã, aut termini, seu
effectus diuinæ Prouidentia.*

S. Thomas 1. p. q. 22. a. 2. & 3.

Modus ac ratio diuinæ Prouidentia dupliciter
potest spectari; primò ex parte ipsius Dei; quo
spectat ea quæstio, an diuinæ Prouidentia immédia-
tè subiiciantur omnia; seu quod idè est, an Deus per
se ipsum immediatè prouideat omnibus: secundo ex
parte ipsarum rerum, siue obiectorum, quæ diuinæ
prouidentia subiiciuntur, quæ partim sunt effectus
seu termini diuinæ prouidentia, de quibus alicui prou-
idetur, partim subiecta seu obiecta quibus prou-
idetur. In quibus quidem cum quatuor considerari
& distingui ad institutum possint, nimirum primò
earum existentia; secundo earum dispositio & coordi-
natio seu collocatio cum rebus alijs creatis, qua V.
G fit, vt ignis sit superius, terra inferius &c. tertio ea-
rundè finis, seu affectio finis, ad quæ condita sunt;
quarto media quibus ad eundem finem tendunt; du-
bium est, an non solum media; sed etiam tria alia,
quæ commemorauimus, nimirum existentia, dispo-
sitiio, & finis, seu affectio finis cuiusq; rei sint effectus
diuinæ prouidentia, qua Deus eadem rei prouidet.

Et quod ad primum attinet, non defuerunt ex
Ethnicis philosophis quidam, qui docuerunt, Deum
non prouidere rebus omnibus immediatè; sed qui-
busdam solum mediatè. Quæ fuit opinio Platonis,
vt ex Gregorio Nysseno lib. 8. de prouid. cap. 3. re-
fert S. Thomas hic q. 22. art. 3. Is enim triplicem
prouidentiam constituit. Quarum prima est, inquit
S. Thomas, summi Dei, qui primò & principaliter prou-
idet rebus spiritualibus, & consequenter toti mundo,
quantum ad genera, species, & causas vniuersales. Secun-
da verò prouidentia est, qua prouidetur singularibus ge-
nerabilium & corruptibilium: hæc attribuit Deus,
qui circumueit caelos, id est, substantijs separatis, qua mo-
uent corpora caelestia circulariter. Tertia verò prouidentia
est rerum humanarum, quam attribuebat demonibus,
quos Platonici ponebant medios inter nos & Deos, vt nar-
rat Augustinus lib. 9. de ciuit. Dei cap. 1. & 2. Ita S.
Thomas. Sed & ex Theologis multi docent,
existentiam, itemque dispositionem, ac finem re-
rum, non comparari ad prouidentiam de iis-
dem rebus tanquam effectus: quæ, an, & qua ra-
tione sint accipienda sequentibus adortionibus de-
claramus.

Alic.

3 Assertio I. Deus immediatè quidem per seipsum prouidet rebus omnibus; gubernat autem per media. Ita S. Thomas hic q. 2. art. 3. & infra q. 103. a. 6. licet utroque loco verbis paulò diuersis & cum quadam distinctione rem eandem explicet. Priori enim loco ita loquitur: *Ad prouidentiam duo pertinent, scilicet ratio ordinis rerum prouisarum in finem, & executio huius ordinis, quæ gubernatio dicitur. Quantum ad primum Deus immediatè omnibus prouidet: quantum ad secundum, sunt aliqua media diuina prouidentia.* Ex quibus postremis verbis Caietanus & Vasquez ibidem hanc conclusionem S. Thomæ tribuit: *Quoad executionem prouidentia, non omnibus prouidet immediatè, sed pluribus rebus prouidet medijs secundis causis.* In posteriori autem loco ita loquitur: *Quantum ad rationem gubernationis pertinet, Deus immediatè omnia gubernat: quantum autem pertinet ad executionem gubernationis, Deus gubernat quædam medijs, alijs.*

4 Sed reuera propriè loquendo hæc distinctiones non sunt necessaria: quia prouidentia absolute spectata non dicit executionem prouidentia; sed ipsam rationem ordinis rerum in finem, vt sapius hic art. 1. & 2. docuit S. Thomas; nec gubernatio propriè est ratio ordinis, seu conceptio interna Dei de rerum gubernatione; sed est executio huius ordinis, vt hic expressè etiam loquitur S. Thomas art. 3. verbis citatis; vt proinde rectè & ex mente ipsius, ac communi Theologorum, constituerimus supra dictam assertionem. Quam tradunt & explicant etiam S. Thomas lib. 3. cont. gent. cap. 76. 77. 83. & 94. & opusc. 3. cap. 154. & opusc. 15. cap. 14. Alensis 1. part. q. 26. memb. 5. art. 2. & alii communiter.

Ratio primæ partis est. Quia Deus in suo intellectu habet rationem, tum rerum omnium etiam minimarum; tum etiam ordinis cuiusque rei ad suum finem per certam media; in quo consistit prouidentia; quod satis patet ex dub. præced. Ratio secundæ partis est, quia Deus non quidem propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis; inquit S. Thomas hic, vt dignitatem causalitatis etiam creaturis communicet, inferiora gubernat per superiora, vt experientia constat.

5 Obicit hic Caietanus art. 3. Deum immediatione virtutis, immediatè non minus gubernare omnia, quam prouidere omnibus, cum vtrunque propria virtute agat; immediatione autem suppositi, sicut non immediatè gubernat omnia, ita etiam immediatè non prouidere omnibus; quia Deus prouidet humanis actibus medijs ratione & voluntate, creata, atque eadem medijs eos gubernat.

Ad hoc obsecrè respondet Caietanus. Breuiter respondeo cum Vasquez hic & Gregorio de Valentia p. 3. S. Thomam loqui de mediatione & immediatione suppositi; hoc sensu, quia Deus in sua mente concipiens ordinem rerum in finem, seu quod idem est, ordinans res omnes in suos fines, non vtitur vilo alterius consilio; *quis enim consiliarius eius fuit?* Rom. 11. v. 34. sed per seipsum omnia ordinat ac disponit: quamuis simul interim rationem etiam habeat mediorum; quæ ex parte effectus conuenire debent, vt res fiat. At vero in gubernatione, seu executione, adhibet aliquando causas alias secundas, per quas ordinem prouidentia: se ipso præconceptum, exequitur: qua ratione etiam Deus operari

dicitur mediatè mediatione suppositi. Cum quo interim non pugnat, quò minus Deus simul etiam immediatè ac per seipsum, seu quod idem est, immediatè suo influxu influat in effectus omnes; ac proinde hac ratione immediatè operetur omnia, etiam immediatione suppositi, vt cum Caietano hic loquitur etiam Gregorius de Valentia cit. pun. 3.

De qua tamen re malè loquitur Abreolus in 1. d. 40. q. 1. a. 2. proposit. 3. vbi ait: *Accipiendo prouidentiam pro executione, subterfugiunt prouidentiam omnia illa, quibus immediatè non prouidet exequendo; & secundum hæc, omnia generabilia & corruptibilia, excepto homine, subterfugiunt diuinam prouidentiam, quia nec aliquid operatur circa illa immediatè, nisi forte manentiam: quamuis aliqui dicant, quod Deus coagit actionibus omnium.* Vbi Durandi errorem in sinuat, Deum immediatè non concurrere ad omnes actus causa secundæ, de quo supra disp. præced. q. 11. dub. 1.

Ex quibus etiam obiter resolui potest hæc ipsa quæstio, de qua Philosophi prolixè disputant, An Deus seip per agit immediatè immediatione virtutis, & suppositi; quæ sane quæstio de nomine est. Nam si immediatè immediatione virtutis agere idè sit, quod agere virtute sibi intrinseca seu innata solum, & nullo modo per virtutem ab ipso agente profectam, tum quædam agit Deus immediatè immediatione virtutis, V. G. creando animas; quædam non, vt patet. Si autem idem sit, quod propria virtute, & non ab alio accepta seu pendente agere, vt vult Ferrariensis lib. 3. cont. gent. cap. 70. aut virtute sibi innata, non sola virtute ab ipso agente defluente agere, tum Deus procul dubio agit omnia, immediatè immediatione virtutis, vt iuxta S. Thomam loc. cit. loquuntur etiam Ferrariensis loc. cit. Petrus Bergomas in Concordantijs locorum S. Thomæ, dub. 504. & Vasquez hic q. 2. a. 3. num. 34.

Eodem modo si immediatè immediatione suppositi agere nihil aliud est, quam ipso supposito presentem esse effectibus omnibus, in eosq; per seipsum immediatè influere, vt loquuntur Caietanus & Gregorius de Valentia locis cit. tum certè omnia agit, Deus immediatè etiam immediatione suppositi. Si autem, quòd alii volunt, prætereare requiritur, vt nullo aliud suppositum in agendo interueniat, vt mauult loqui Vasquez loc. cit. num. 34. tum procul dubio Deus non omnia agit immediatè immediatione suppositi. Et quia hic modus loquendi videtur consentaneus S. Thomæ hic q. 2. a. 3. in assertionem antea proposita, idcirco absolute loquendo, rectius videtur dici, Deum omnia agere immediatè immediatione virtutis; non autem omnia immediatione suppositi. Ad quem modum etiam intelligi debet illud, quod S. Thomas in 1. dist. 12. art. 3. ad 4. & d. 37. q. 1. a. 1. ad 4. absolute pronuntiat, *Deum magis immediatè agere, quam quodcumque aliud agens:* cum tamen simul quæst. 3. de Potent. art. 7. asserat, quod libet agens naturale esse immediatum suo effectui.

8 Assertio II. Subiecta seu obiecta diuinæ Prouidentia, quibus nimirum Deus prouidet, generatim sunt omnes res à Deo create; magis verò propriè, substantia: create; propriissimè, substantia: intelligentes; excellentissimè homines iusti & electi. Sumitur

mitur ex S. Thoma hic q. 22. a. 2. in Corp. & resp. ad 4. & 5. Probatur & declaratur quoad singulas partes. Prima quidem probatur. Quia providere alicui generatim nihil aliud est, quam illud, iuxta conditionem & capacitatem suæ naturæ, dirigere in suum finem: at verò omnis res creata, hoc ipso, quod certum sibi finem à Deo vel natura præfixum, habet, est capax directionis seu ordinationis passivæ in finem; in quem etiam re ipsa à Deo dirigitur: Ergo generatim loquendo rebus omnibus à Deo providetur. Alia ratio est ipsius Dei, ut dictum dub. præced.

Secunda pars probatur: Quia accidentia uti per se non habent esse; ita per se etiam non habent finem à substantiis, ad quas ordinantur diuersim, qui per providentiam illis procuratur: sed ipsa potius velut media procurantur, vel conferuntur substantiis in ordine ad suum finem, quod bene etiam notauit Aureolus in 1. d. 40. q. 1. a. 2.

9 Tertia pars sumitur ex illo 1. Cor. 9. v. 9. *Nunquid de bobus cura est Deo?* Ratio est. Quia providere alicui strictè, est in proprium alicuius commodum, propria voluntate utendum aut fruendum, aliquid alicui procurare; seu quod idem est, dirigere in finem propria voluntate acquirendum; quod solum conuenit habentibus dominium sui actus, & capacibus culpæ ac pœnæ, seu virtutis & præmij, ut rectè notauit S. Thomas cit. art. 2. ad 5. & ferè eodem modo declarat Aureolus in 1. dist. 40. q. 1. art. 2. proposit. 2.

Quarta pars sumitur ex illo Rom. 8. v. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Ratio est, Quia hominum iustorum quodam excellentiori modo Deus habet providentiam, quam impiorum, in quantum non permittit contra eos euenire aliquid, quod finaliter impediatur salutem eorum, ut loquitur S. Thomas loc. cit. ad 4. Id quod de electis intelligendū est.

Et confirmatur assertio quoad priorem partem ex illo Matth. 6. v. 26. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neq. metunt, neq. congregant in horrea, & Pater vester pascit illa. &c. Considerate lilia agri &c.* Vbi providentia diuina quam habet de rebus etiam expertibus rationis, aperte commendatur. De qua re pluribus S. Augustinus lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15.

10 Assertio III. Termini adeoque effectus quidam diuinæ providentiæ; qui nimirum alteri prouidentur, seu de quibus alteri in ordine ad suum finem prouidentur, sunt in primis media, per quæ aliquid dirigitur in suum finem. Ita communis Doctorem, quos paulò post citabo. Ratio est. Quia eatenus alicui prouidentur, quatenus ei procurantur media in ordine ad suum finem consequendum. Media ergo propriissimè prouidentur; quod est, esse terminum providentiæ; subiecto autem prouidentur de mediis.

Assertio IV. Non tamen ideo necesse est, ut quicquid est terminus providentiæ circa subiectum aliquod, sit etiam quoad substantiam, adeoque existentiam ipsam effectus eiusdem providentiæ, licet id re ipsa sæpius accidat. Colligitur ex S. Thoma q. 22. a. 4. & est ex mente Doctorem, quos citabimus. Probatur & declaratur prima pars. Quia fieri potest, ut res ipsa ex se, aut alio fine principaliori, suam existentiam habeat, & nihilominus tamen velut medium, per diuinam providentiam aliquo modo conferat

ad finem alterius. Sicut cæli & elementa quoad substantiam ab initio propter bonum & perfectionem vniuersi, non tam velut effectus Providentiæ, quam creationis, à Deo condita fuere, iuxta S. Thomam q. 22. a. 4. quæ tamen postea ad vsum mortalis hominis, uti media ad eius finem aliquo modo conuectia, relata sunt. Christus itidem tanquam medium aliquod ad hominis redemptionem diuina providentia fuit destinatus, & tamen intentionis ordine, quoad substantiam, longè altiori ratione, & ante hominem à Deo fuit prædestinatus, ut suo loco dicetur. Satis est ergo ad hoc, ut aliquid sit & dicatur terminus providentiæ, si per modum medi ex diuina dispositione conducatur ad finem eius rei, cui à Deo prouidentur, etiam si quoad substantiam suam iam aliunde, & ex alio fine existat.

11 Quamquam semper simul accidit, ut eiusmodi res, si non quoad substantiam suam, certe tamen, quoad accidens aliquod, siue applicationem & seruitium qualecunque, sit etiam effectus eius providentiæ. Quo modo soliditas & motus cæli astrisque; inditus fuit, ut mortali hominum vitæ deseruirent, ut alibi dictum; Verbo Incarnato caro passibilis addita, propter hominem redimendum &c. Qua ratione etiam cum B. Franciscus cum socio forte in viridi colliculo ad fontem, è mucidis aliquot panis frustulis prandium sumpturus confedisset, legitur Dei providentiam mirè collaudasse, qui sibi colliculum illum, & fontem tam benignè ad prandii illius opportunitatem præparasset; licet collis ille & fons iam aliunde utique suam à Deo existentiam haberet.

12 Secunda pars patet in rebus & exemplis quæ plurimis. Sic enim herbæ & arbores pro victu animalium ab initio fuere condita; quo proinde sine cessante in fine mundi, ipsa etiam desinent; manente interim cælorum & elementorum substantia. Sic in deserto manna etiam quoad substantiam effectus fuit diuinæ providentiæ Israelitis de victu prospicientis. Sic etiam forte nouæ quandoque stellæ, aliaque portenta ex diuina providentia sæpe efficiuntur, &c. In eundem sensum Molina hic q. 2. art. 1. disp. 1. ait: [Quod autem non solà gubernatio, sed etiam creatio ipsa (quodam saltem sui parte) executio sit diuinæ providentiæ, vel ex eo probari potest aduersus Durandum in 1. d. 39. q. 3. quoniam à prima rerum productione in hominis utilitatem conditas fuisse tam accommodatè ceteras res corporeas à Deo, totumque vniuersum tam congruè ad ostensionem diuinæ bonitatis, sapientiæ, atque potentiæ fabricatum, & singulas illius partes, & non solum illius, sed etiam cuiusque viuientis, tam aptas ad suas peculiare functiones ac fines, quis non videt effecta esse, atque executionem diuinæ providentiæ, ut ex definitione providentiæ liquido constat?]

13 Assertio V. Existentia tamen eius rei, cui prouidentur, non est effectus ipsius providentiæ, per quam eidem rei prouidentur; licet esse possit effectus providentiæ, per quam Deus alteri cuiuspiam rei prouidet. Ita communiter tradunt Doctores, quos citabimus assert. 7. Ratio sumitur ex ipsa notione nominis. Prouideri enim dicitur solummodo rebus iam existentibus, seu quatenus concipiuntur, ut iam existentes: quo fit, ut providentia supponat secun-

dum rationem, tam creationem seu existentiam ipsarum rerum, quibus prouidetur, saltem ut obiectiue existentem in mente diuina, quam omnes illos actus internos diuinæ mentis, à quibus ut sic pendet existentia rerum, quibus Deus prouidetur; non tamen etiam existentiam rerum, quas veluti media seu terminos prouidentia aliis rebus prouidet, ut dictum assert. præced. Quia tamen vna & eadem res, V. G. animal, potest simul & subiectum esse prouidentia, cui nimirum à Deo pro conditione suæ naturæ in ordine ad suum finem prouidetur, & terminus, qui alteri cui dam rei puta homini, in ordine ad suum finem velut medium prouidetur; idcirco eadem res illa respectu diuersæ prouidentia, seu potius respectu diuersi subiecti, cui prouidetur, potest & quoad substantiam ac existentiam suam à prouidentia supponi; & simul effectus esse prouidentia, quam Deus habet de alio subiecto.

14

Assertio VI. Sed & dispositio rerum, licet vno quodam sensu à prouidentia secundum rationem differat, eaque prior sit; tamen alio sensu rectè etiam dici potest & actus (si actiue accipiatur) & effectus (si passiuè sumatur) esse prouidentia, eaque posterior. Hæc assertio colligitur ex S. Thomæ in variis locis; nec videtur aliena à sensu Doctorum, ut patet. Speciatim verò primam partem tradit S. Thomas de verit. q. 5. art. 1. ad 9. & in 1. sent. d. 39. q. 2. art. 1. quem sequuntur Durandus in 1. d. 39. q. 3. n. 5. et 6. Capreolus d. 40. q. 1. a. 2. Ferrariensis 3. cont. gent. c. 64. & communiter recentiores. Probatur & declaratur assertio. Dispositio enim diuina rerum dupliciter accipitur; generaliter, & strictè; & rursum utroque modo actiue & passiuè. De dispositione generatim loquitur S. Thomas hic q. 2. a. 1. vbi ait, *dispositionem posse dici tam rationem ordinis rerum in finem, quam rationem ordinis partium in toto; quod etiam docet citato loco sent.* Quo modo dispositio (actiua) commune quiddam est ad prouidentiam, quam includit, ut patet. Strictè verò accepta dicitur *ratio ordinis, quem ponit in rebus, scilicet rei ad rem, (siue rerum inter se) secundum quod iuuant se inuicem ad consequendum ultimum finem,* ut loquitur S. Thomas loc. cit. sent. & consentit de verit. loc. cit. Quo spectat etiam, tum quod res in diuersis gradibus collocantur, ut docet idem de verit. ibid. & rectè notabit Durandus loc. cit. tum quod apta inter se collocatione necluntur. Iam ex his collocatio rerum in certis gradibus, utique præsupponitur ad prouidentiam, qua Deus iisdem rebus prouidet; cum diuersitas hæc graduum immediatè ac necessariò consequatur naturas rerum productarum, ut bene etiam Durandus loc. cit. at verò loquendo de ordine actualis collocationis, quam res vnaquæque habet, in ipso vniuerso, & comparatione ad res alias: eum rectè etiam effectum dici posse prouidentia, per quam Deus siue eidem rei siue alijs in ordine ad suum finem prouidet, probabilius videtur.

Probatur & declaratur. Sunt enim nonnulli, qui absolute docent, quoniam res simul cum creatione accipiunt certum quendam inter se ordinem collocationis, idcirco prouidentiam, qua Deus eidem rei prouidet, supponere quoque in mente diuina tum internam Dei ordinationem, seu dispositionem actiuam, pro obiecto habentem hunc ordinem,

tum ipsum quoque ordinem, eo modo, quo de existentia dictum: quod sentiunt Molina hic q. 2. a. 1. disp. 1. Suarez lib. 3. de attrib. diuin. cap. 3. & indicat Gregorius de Valentia hic q. 2. pun. 1. post Capreolum & Ferrariensem locis citatis. Sed contrariò, ut dixi, videtur verius: quod satis apertè docet S. Thomas loco citato de verit. q. 5. a. 1. ad 9. vbi ait: *Prouidentia differt ab arte diuina, & dispositione. Quia ars diuina dicitur respectu productionis rerum; sed dispositio respectu ordinis productorum; prouidentia autem dicitur ordinem in finem. sed quia ex fine artificiali colligitur, quicquid est in artificiali, ordo autem ad finem est fini propinquior, quam ordo partium ad inuicem; quodam modo causa eius, ideo prouidentia est quodammodo dispositionis causa; & propter hoc dispositionis actus frequenter prouidentia attribuitur.* Vbi expressè habemus postremam assertionis partem.

Et ratio in super est, quia et ille ipse ordo actualis rerum inter se, & certa collocatio, est aliquid superueniens rebus iam existentibus, idque propter finem: cadit ergo ipse etiam sub prouidentia, & non supponitur. Vnde et per extraordinariam Dei prouidentiam, ob certum finem, nonnunquam hic ipse ordo immutatur; ut quod terra emineat supra aquas, quodque homo in terra aquis nudata positus est; quod vtrique, ac præsertim homini ad suum finem commodum fuit: item quod aquæ nonnunquam emineant & eleuentur supra aerem, ibique stant; ut in rubro mari Israelitis transeuntibus accidit; quod nemo à diuina prouidentia factum negare poterit. Sed est, si loquamur de naturali & intrinseca aptitudine, secundum quam vna res hoc vel illo modo ad alteram se habere apta nata est; hæc enim cum ab ipsis rerum dupliciter non differat, non secus & prouidentiam supponitur, quam ipsa actualis existentia rerum, quibus prouidetur.

Assertio VII. Licet prima quidem præordinatio finis ad quem & propter quem vnaquæque res condita est, non sit actus prouidentia; ac proinde nec debitum ad finem eiusmodi consequendum propriè sit effectus prouidentia, per quam eidem rei prouidetur; ipsa tamen actualis consecutio finis, non minus quam tendentia ac progressus ad eandem, est effectus prouidentia, per quam eidem rei prouidetur. Hæc assertio antequam probetur, notandum est: cum ordinare rem in finem, quod prouidentia proprium est, duo includat, nimirum ipsam præordinationem finis, & dispositionem mediorum ad eundem finem, certum & extra controuersiam est, posteriorè esse actum prouidentia; an verò sit et prior, ita ut ipse etiam finis cuiusque rei cadat sub diuinam prouidentiam, per quam Deus eidem rei prouidet; an contra potius prouidentia hæc supponat eiusdem rei finem, seu quod idem est, an Deus non solum prouideat media, sed et ipsum finem rebus, quibus prouidet, dubitari potest. Finem n. non prouideri, sed supponi per prouidentiam, eo modo quo de existentia diximus, docet Durandus in 1. d. 41. a. 1. ad 1. Vasquez disp. 87. n. 18. Suarez lib. 1. de prædestinat. c. 5. n. 17. & cap. 18. à n. 13. vbi etiam per hoc distinguit prouidentiam à prædestinatione: de quo quæst. seq.

E contrario verò finem etiam ipsum cuiusque rei subiecti diuinæ prouidentia, per quam Deus eidem rei prouidet, alii quidam graues authores sentire videntur. Ita enim passim de hac re loquitur S. Thomas non solum dum absolute docet q. 2. art. 1. 2. & 3. prouidentiam esse rationem ordinis rerum

in finem;

in finem; spectat autem ad rationem ordinis in finem & dispositio mediorum, & ipsa præordinatio seu destinatio in finem; sed etiam dum ipsam quoque consecutionem finis ad diuinam prouidentiam spectare asserit, quem; etsi hac de re quandoque; aliter locutum refert, & sequitur Caietanus hic q. 22. art. 1. vbi ita ait: [Circa definitionem prouidentie dubium difficile occurrit, an cum dicitur ratio ordinis rerum in finem, intelligatur & ipse ordo in finem, & peruentio ad finem; & an ordo tantum. Est autem ratio dubitandi, quia expressè in questionibus de verit. q. 6. a. 1. dicitur, quod prouidentia diuina est ratio ordinis in finem, & non euentus, id est consecutionis ipsius finis. In sequentibus autem pluries habetur oppositum: & (hic) in sequenti articulo in resp. ad 1. & in art. 4. apertissime; & in art. 6. sequentis questionis, ita vt non sit locus inficiationi. Ad hoc breuiter iudicio meo dicendum est, quod auctor mutauit sententiam in melius, & id de mente sua tenendum est, quod hinc & ex tertio cont. gent. cap. 94. habetur, scilicet quod prouidentia est ratio ordinis in finem quoad vtrunque, scilicet ordinationis, & consecutionis &c.]

17 Eodem modo Gregorius de Valentia hic q. 22. pun. 1. docet, ad rationem diuinæ prouidentie pertinere, non solum quod res vnaquæque sit in suum finem ordinata; sed etiam quod res assequantur suos fines, ita quidem, vt quando res in suum finem assequitur, ipsa quoque assecutio finis pertineat ad prouidentiam, qua res illa in suum finem ordinata est. Eadem ratione Molina hic q. 22. art. 1. disp. 2. etsi quidem asserat contra Caietanum, de ratione prouidentie non esse consecutionem finis, tamen certè supponit, & præordinationem finis, & ipsam quoque eius consecutionem ad prouidentiam spectare, quotiescunque finis rei ipsa obtinetur. Idem docet Ferrariensis lib. 3. cont. gent. cap. 94. vbi ait prouidentiam duo includere, scilicet volitionem finis aliquo modo, & volitionem ordinis rerum ad finem. Sed reuera hi auctores non loquuntur de prima præordinatione finis; sed solum tum de tendentia ad finem per media; tum de actuali consecutione finis.

18 Quare probatur prima pars assertionis, quam tradunt Durandus, Suarez, Vasquez locis citatis, neque negant alij, vt dictum. Tum quia finis cuiusque; rei primus est in intentione; ac proinde licet non prius ratione Deus voluerit hominem ordinari ad suum finem, etiam supernaturalem, quam hominem creare; certè tamen voluntas creandi inuoluit hanc præordinationem finis. Cum ergo prouidentia supponat voluntatem creandi ex assert. 6. supponet etiam præordinationem eiusdem finis; ac proinde hæc præordinatio non est actus prouidentie. Tum quia destinatio ad hunc vel illum finem, potius pertinet ad dispositionem, qua res in hoc vel illo gradu rerum collocantur, quam ad prouidentiam, qua eidem rei prouidetur in ordine ad suum finem. Tum quia non solemus dicere prouideri rei ipsa designatione supremi finis; sed mediorum.

Ratio secundæ partis, quam tradunt auctores posterius relati neque negant alij, est. Quia vsus & applicatio actualis mediorum efficacium ad quemlibet finem consequendum, vtique est effectus prouidentie: Ergo etiam actualis consecutio finis, quæ ex

illo vsu perse, ac necessariò consequitur: iuxta illud quod est causa causæ, est etiam causa causæ.

DVBIVM IV.

An quæ ratione prouidentia sit infallibilis; & an semper consequatur finem, ad quem ordinat & preparat media.

S. Thomas 1. p. q. 22. a. 2. & 4.

1 Controuersia est aliqua inter Doctores, an prouidentia diuina semper consequatur finem, ad quem ordinat & preparat media, vt inferius dicemus. Sed vt doctrina sit plenior, vniuersim nobis explicandum est, qua ratione prouidentia diuina sit infallibilis.

Assertio I. prouidentia diuina eatenus absolute est, & rectè dicitur infallibilis, quatenus in eo, quod per illam absolute & efficaciter (adiuncta nimirum voluntate Dei consequente & efficaci) siue circa finem, siue circa media ordinatur, infallibiliter euenit, eo modo, quo ordinatum est. Ita S. Thomas hic q. 22. a. 4. ad 2. vbi ait, ea quæ ab ipso prouidentur, cuncta euenire ex modo, quo ipse prouidet, siue necessario, siue contingenter. Et ad 3. ait, prouidentiam diuinam non deficere à suo effectu. Et rursus lib. 3. cont. gent. cap. 94. ait, ordinem diuinæ prouidentie esse certum, immobilem, & indissolubilem, quoad effectus consecutionem. Idem docet Boetius lib. 4. de consol. pros. 6. et Ecclesia in orat. Domin. 7. post Pentecosten, orat: *Deus cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur &c.* Et est extra controuersiam.

Ratio sumitur ex efficacia diuinæ voluntatis, quæ eum aliquid absolute & simpliciter fieri vult, semper est efficax, vt dictum supra disp. 2. q. 10. dub. 3. & 4. Neque verò proprie dici potest falli prouidentia; nisi cum non assequitur id, quod prouisor absolute & efficaciter vult & intendit. Qua in re plurimum differt prouidentia diuina ab humana: hæc enim sapissime & in fine, & in mediis præordinandis, fallitur. Cum enim parens filium v. g. vult creari Doctorem, ideoque pecunias mittit, absoluta etiam, & quantum est ex parte parentis, efficaci quadam voluntate eius finis, ac medij &c. sæpe fit, vt & pecuniæ transmissæ fiat actura, & filius, etiam si pecunia suppetat, defectu doctrinæ gradum designatum consequi non possit. &c. Vnde apud Sapientem legitur, *Cogitationes mortalium timida, & incerta prouidentia nostra.* Sap. 9. Non ita in Deo accidit.

2 Assertio II. prouidentia diuina quoad dispositionem seu præordinationem mediorum semper habet aliquem effectum. Ita docet Ferrariensis lib. 3. cont. gent. cap. 94. vbi generatim pronuntiat, prouidentiam respectu ordinis rerum ad finem pertinere ad voluntatem consequentem; & sic semper impleri, quod est præuisum: quia omne quod est prouisum, vt habeat ordinem ad aliquem finem, illum ordinem sequitur: respectu autem finis pertinere ad voluntatem antecedentem, quantum ad aliqua prouisa &c.